

ՀԱՏԸ 5 ՄԻԼԵՄ

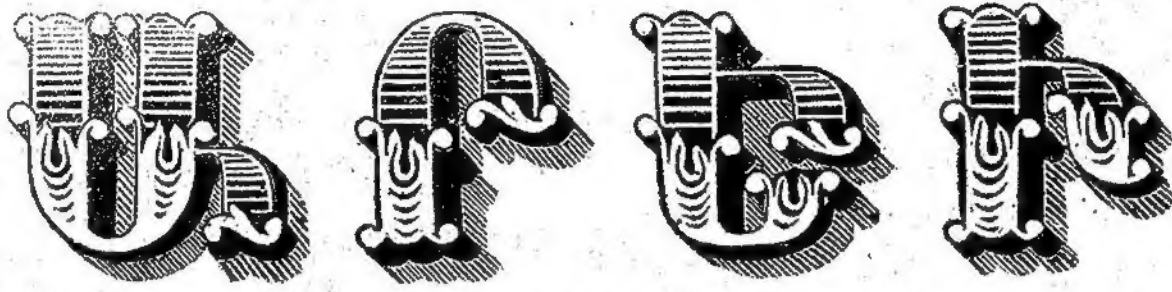
ՔԱՆՈՆԵՐԻՆ

Տարեկան Վեցամսեայ

ԵՅԻԳՏՈՍ . . . 2. 0. 80 40
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ԶԲ. 20 10

ԵՄԵԼԻՆՈՒՄԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԳԻՄԵԼ ՏԵՐԵՆՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԱՅԳԱՅԻՆ ՇԱՀԵՐՈՒ ՕՐԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԴԱՐԱԹԸ ԵՐԵԲ ԱՆԳԱՍ

ԽՐԱՍԱՀՄԱՆՈՒԹԻՆ ԵՒ ՏԵՐԵՆՈՒԹԻՆ

Տարա Ապրիլ Տարա, Թիւ 16

Ա. Զ. Բ. Մ. Ա. Ն. Գ. Ի. Ա.

ՀԱՅԵՐ

Journal ARV

B. P. N 297

Alexandrie, EGYPT

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՆ ԶԵՆՈՒԹԻՆԵՐԸ ԶԵՆ ՎԵՐԱԳՐԱԾՈՒԹԻՆ

ՏԵՐԵՆ-ԽՐԱՍԱՀՄԱՆՈՒԹԻՆ ՎԱՅԱՆ ԹԵՐԵԱՆ

ԱԻԵԼԻ ՊԱՐԶ

Համագործակցութեամբ չուրջ հարիւր յոգուածս ունեց կողմէ սեւաւան նկատուած է. և ինչպէս իմ նոյնպէս Արեւի միւս աշխատակիցներուն կարգ մը հաւատարմութեամբ թիւրքմանութեան, իմէն ոչ ինչ զայն իրարմի, տեղի տուած են:

Կը կարծէի թէ ամենքս ալ պարզ և հասկնալի հայերէն կը գրենք. բայց քանի որ խմբագրիչներ կան որ մեղի չեն հասկնար, կ'աղաղակուիմք անգամ աւելի պարզ և յստակ արտայայտել տեսութիւններս, որպէսզի գոնէ ուղղաւոր և անկաշկանդ ընթերցողները հասկնան ու գտնեն զանոնք:

Երբ մենք, ներկայ պատմական րոպէին, ի օփիւս աշխարհի գրողներու հայութեան ընդհանրապէս ցոյց տուած քաղաքական հասունութեանը վրայ կը խօսենք, ուրիշներ մեզի կը հերքեն, կարծես ըսել ուզելով որ քաղաքական հասունութիւնը բարեմասնութիւն մըն է որով թիւրք միայն օժտուած են... Երբ համագործակցութեամբ կ'ըսենք, մեզի կը պատահանուի թէ այդ արդարեւ միայն Կովկասի մէջ կը բուսնի. երբ «Կովկասէ դուրս» գործունէութեան մը խօսք կ'ըլլայ, որ բնականաբար Կովկասի մէջ կատարուած ձեռնարկներուն մերժումը չէ, մեզի կը պատահանուի անմիջապէս թէ ազգային գործունէութեան միակ բնորոշ Կովկասն է և անկէ դուրս գործունէութիւն չիկայ ու չի կրնար ըլլալ. Եւ յետոյ ամբողջ ներքուստ մը Կովկասի մեր Հայ հայրենակիցներուն, որոնց հանգէպ կարծես ուրիշներ յարգանքի պակասութիւն մը գործած ըլլալին:

Ազգային պատկանութեան հիմնադրամի հանգանակութեան չուրջ ալ, որուն ձեռնարկած էր ազգին ամենէն հեղինակաւոր մէկ անձնաւորութիւնը ու զայն դրած էր Ա. մենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետին հովանաւորութեան տակ, միմէ՛ն նոյն կերպով չի յայտարարուեցա՛ւ. թէ Կովկասի կամաւորներուն ինչպատակութեամբ հանգանակութեան արդեւ ըլլալու համար է այդ ձեռնարկը. «զի այդ կամաւորական շարժումէն դուրս ուրիշ ազգային անհրաժեշտ գործ չկայ» մանք կ'առնուի, բայց իրենց աչքին մայրեն կ'երեւայ որ ուրիշներ չեն ուրախանար, «անպատեհ դիպում մը» կը համարին զայն. միայն իրենք են որ կ'օրախանան և արդէն միայն իրենք իրաւունք ունին որոշանալու... Եւ յետոյ կուսակցական գործիչ մը — Վառլեան — Վանայ մէջ կը

նահատակուի. և թէպէտ տարակոյս չկայ որ ամէն հայ այդ կողմուսին համար ցաւ դժգոհ է, նոյն իսկ անոնք որ համամիտ եղած ըլլալին անոր անցեալ գործունէութեան, անմիջապէս տակից ձեռք կ'առնուի, յիշեալ գործիչը գովելու ձեռքն տակ ուրիշները անխնայ ձողկելու, գետնէ գետին դարձնելու:

Օրինակները դեռ կրնան երկարագուրել. Արդեօք չափազանց թափանցիկ չ'է թէ վերոյիշեալ Կովկաս, Կովկասահայ, կամաւոր, Վան, համագանակութիւն, Վառլեան ևն. բառերուն տակէն կ'ուզուի ընթերցողները այն տպաւորութեան տակ ձգել թէ այս բոլորը կը վերաբերին «ազգին գերբնալի մասին» կամ այն կուսակցութեան որմէ դուրս չկայ փրկութիւն...

Ահա թէ ո՛ր կը տարբերին մեր ըմբռնումները, մեր մտայնութիւնը և մեր պաշտպանած հայեցակէտերը: Մենք երբ կ'ըսենք թէ ազգը այսօր քաղաքականապէս հասունացած է, թէ անոր մէջ հրաշափոխութիւն մը տեղի ունեցած է, ըսել չենք ուզեր ըսալ. թէ ամէն մարդ հաւասարապէս իր պարտականութիւնը կը կատարէ և թէ պակասներ չկան որոնք պիտի արժէք մատնանի ընել: Բայց մենք լաւագոյն համար պէտք չենք տեսներ լաւ արհամարհելու, մենք քացարձակապէս չենք. մենք անպայման կը համակրենք Կովկասահայուն ալ, կամաւորին ալ, անոնց համար մեր յարգանքը, հիացումը և երախտագիտութիւնը պակաս չեն ըսաւ անոնցմէ որոնք անոնց պաշտպանութիւնը կը ստանանք քաղաքացիական կառավարչներու կամ յարձակողներու խումբի մը գէ՛մ որ սակայն գոյութիւն չունի աշխարհի վրայ: Զաւաղաքէն գէ՛մ ծանօթ կ'ուրեմ է ասիկա:

Մեր աչքին նոյնպէս գովելի և վստահելի են, և ազգ. երախտագիտութեան արժանի, Կովկասահայուն ու կամաւորին հետ Վանեցիին ալ որ հերոսաբար կ'ապստամբի, Մշեցիին ու Սասունցիին ալ որոնք իրենց կարգին միայն կ'ապստան Վանայ օրինակին հետեւելու: Մենք կը համակրենք Հայաստանի ամենէն խուլ անկիւնի անգէն և անօգնական Հայուն ալ որ կը տառապի, կը հաւատարմի, կը մարտիրոսանայ, Պոլսի:

Ման. - Ռամկավար ու Ննչակեան կուսակցութեանց համար: Բարեկամ և հակառակորդ գիտն մասնաւորապէս թէ Աւարիսեաններու և Սեպուհեաններու ընկեր ու աշակերտ՝ Նախկին Արմենական և այժմ Սահմ.-Ռամկավար հազարներ կան Վանի և շրջակայքներուն մէջ որոնք ծոցերնին ծալած զմացն անընդունապատկանութեան ու գիտադուրս գործին մէջ, որոնցմէ քանիներ մեռան ալ հարկաւ, բայց որոնց հանգէպ մեր յարգանքն ու արդարապէս շուտայայտած չենք ըլլալ. եթէ միմիայն չ'ունենային զիրենք որդունք հիմա: Ընդհակառակը:

ցիին ալ որ առանց դատարարային կամ կուսակցական խտրութեան՝ այսօր բանտի, աքսորի կը դատապարտուի հայութեան սիրոյն համար, Զէյթունցիին ալ որ այս քանիներու անգամն է՝ իր գիւցաղական գլուխը վեր կը բարձրացնէ աղատութեան իր անշէլ տենչով, առհասարակ Կիլիկիցիին ալ որ իր ետին Կովկաս մը չունի գոթաղաքաբար, Արտասահմանի հայուն ալ որ իր եղբայրական օժանդակութիւնը չի խնայեր հայ կամաւորին, հայ փախըստականին և ազգային պաշտպանութեան ամէն պէտքերուն, խրդաւոր հրապարակագրին ալ որ հանրային կարծիքը կը պատրաստէ, կ'առաջնորդէ, կը ներդաշնակէ կ'ոգեւորէ, գիւտագէտի՛ն ալ որ հայկական դատը կը պաշտպանէ եւրոպական դատիցներու ծոց, Գանձակցականին և անոր առնթեր Հնչակեանին, Վերակազմեալին, Ռամկավարին, անկուսակցականին կամ չէզոքին ալ, վերջապէս ամէն մէկ հայուն ալ այս բաղդերով ժամունի իր ձեռքէն եկած ձեռով ու չափով կը ջանայ օգտակար հանգիստնալ ազգային դատին:

Արդարեւ, հրապարակագրի պաշտօնին մէկ էական մասն ալ քննադատութիւնն է, երբ իրօք քննադատելի կէտեր կան: Բայց մենք պէտք չենք տեսներ մեր խօսքերուն մէջ թոյն խառնել կամ մեր գրիչը մեղանի տեղ մաղձի մէջ թափել: Կատարելու, փրկելու, լուստանքներ արձակելու հարկ չենք զգար. կրնանք մեր գիտադուրսները եղբայրաբար արտայայտել, յորդորել, խրատել, համոզել, խանդավառել, մշտական կերպով և միշտ աւելի և աւելի պարտականութեան հրաւիրել, աշխատութեան կոչում ընել: Իսկ երբ բացարձակ և անուղղայ չկամութիւններու և չարամտութիւններու հանգիստիք, մեղի կը մնայ միայն հանրային դատաստանին ներկայացնել իրողութիւնները, ու շարունակել մեր գործը:

Այս ազգը իր վերաշինութեանը համար պէտք ունի ամէն կարգի ճիգերու, բոլոր կողմերուն, բարի կամեցողութիւններուն օժանդակութեանը: Ամէն կարգի պէտքերը, ամէն կարգի գործունէութիւնները, ամէն կարգի աշխատութիւնները իրար կը խաչաձեւեն, կը լրացնեն, կ'ամբողջացնեն, բաւական է որ համերաշխ, համընթաց, կարգապահ, բանիմաց կերպով առաջ տարուին: Այս կերպով գոյանալիք — կրնանք ըսել արդէն իսկ գոյացած — ուժը անհամեմատ գերիշխէ քան ո՛ր և է կուսակցութեան մը, հատուածի մը, որչափ զօրաւոր կարծէ ինքզինքը, ցուցադրելիք ուժէն: Ասկէ դատ, ո՛ր և է կուսակցութեան մը համար առնուադն անբարեխղճութիւն և ապի. բախտութիւն պիտի ըլլար իր բոլոր նիւթական ու բարոյական ուժերը շարունակ պահանջել և քա-

ղել ազգի մը բոլոր հատուածներէն անխաբար, և միեւնոյն ժամանակ անօրինակ — խտրականութեամբ մը իրեն բան-գործ ընել այդ նոյն հատուածները անպարտ խտրականել, ապտակել, ստնահարել, չի հաւնել, քիթին չի տանիլ, ինքզինք առանձինն ազգին միահեծան տէրը, դատաւորը, անօրինոյրը և զեկավարողը հռչակել: Դժբաղդաբար՝ այս կը տեսնենք սակայն մեր գէ՛մը:

Գալով մեր ձեռնալամ համագործակցութեան, պիտի ջանանք յաջորդ անգամ պարզել թէ որքան գործնական կրնար ըլլալ ան՝ եթէ ուզուէր:

Մ. ՏԱՄԱՏԵԱՆ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՐԶՄԱՆԱԿԱՏ ՀՐԵՐԸ

Մէկը կար մէկը չի կար, միեւնոյն ժամանակ մը կար, որ մէկ գլուխ ունէր ու մէկ ճակատ, ինչպէս ամէն մարդ որ կը յարգէ ինքզինքը և բնութեան օրէնքները...

Օրին մէկը, սակայն, նոր ճակատի մը բունիկը դադար գլխուն վրայ. դարձաւ միեւնոյն ճակատ, ինչպէս ամէն մարդ որ կը յարգէ ինքզինքը և բնութեան օրէնքները...

Այս ինքնակալը վիճելով կայսրն է և այն ճակատները, գոշակեցիք հարկաւ, արեւելեան, արեւմտեան և հարաւային ուղղութեամբ տարածուած են, ամենքն ալ իր ճակատները: Աստուած հիւսիսայինէն պահէ...

Խեղճին խնթնալը բան մը չէ, և հաւատարմէ՛ք որ միեւնոյն հիմա խնթնալը չ'ըլլալէ՛ք իր փառքի մեծագոյն տիրոջն է: Իբրեւ զօրաւոր, իբրեւ դիմացկուն գլուխ՝ ըսելիք չկայ...

Կարելի է երեւակայել խեղճ Գայ-դէրը անհեթեթ, այլակերպ անասունի մը, Յայտնութեանական հրէի մը ձեւով, պատկուած — եթէ կարելի է ըսել — սոսկալիքով գլուխով մը որ երեւ ճակատ ունի. մին դարձած, զէպ ի արեւելք, երկրորդը զէպ ի արեւմուտք, երրորդը զէպ ի հարաւ:

Ինչ անգոհական տագնապներ, ինչ փոթորիկներ, ինչ հրաբուրդք տեղերի կ'անցնին կը դառնան արգիւք այդ հրէիցային գլուխին մէջ... Ինչ հսկայական գլխու-ցաւեր, Աստուած իմ:

Սրբին լուր կուգայ որ Ռուսները Բրգէմբուր անոն, 120,000 զինուոր զերի բռնել են:

Այ՛ հակառակ, կը գոչէ Գայդէրը և ձեռքը գլխուն մէկ կողմը կը տանի: Արեւելեան ճակատն է որ կը ցաւի անհեթի կերպով:

Ուրիշ օր մը լուր կուգայ որ Յոսան-սացիք Երաւ հիւսիսային կողմը յաղթանակէ յաղթանակ կ'ընթանան: Գայ-դէրը, խելայեղ, արեւմտեան ճակատը կը բռնէ, որ ստացած հարուածէն կ'ուռնայ, ճաթելու աստիճան...

Եւ մէկ երկու շաբաթէ ի վեր նորաբոյս հարաւային ճակատն է որ կրակներու մէջ կ'այրի:

— Այ՛ ճակատներս, այ՛ ճակատներս...

Եւ հետո՛ւ չէ թերեւս այն օրը ուր անօրինակ աղմուկ մը պիտի լսուի Եւրոպայի մէջ՝ ծանուցանող աշխարհի թէ Գայդէրին հրէշային զուգը պայթած է, բոլոր ճակատները խորտակուած և մէջի խեղճ ալ օդը կ'ըսէ է... Ինչ անաւոր ճակատագիր:

Մ. Ս. ԿԻՐՈՅԵԱՆ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԽԱՊՐԻԿՆԵՐ

*** Ապրիլ 26

Կիլիկիայէն լուրեր կ'ուղէ՛ք: Մէկ խօսքով ըսմով Կիլիկիան դժուար դարձած է, սպասելով որ սպանդանոց դառնայ: Կը ցաւի որ պիտի չ'ընամ ճշգրիտ և պատշաճ մանրամասնութեամբ գէպքեր տեղեկագրել ամէն մէկ տեղի մասին, զի հաղորդակցութիւնները գոնաքանցած, երթելու թիւները ընդհատուած են և նամակները կը լացուին: Պատահական ճամբորդներէ, կատարական շրջանակներէ ու փախստականներէ լսուած լուրերն ալ, շատ անգամ իրարու կը հակասեն: Մէկ րանի մէջ միայն ամէն ոք համաձայն է, այն է թէ Կիլիկիան, մէկ ծայրէն միւսը, խառնաշփոթութեան և իրարանցումի մէջ է: Կը սպասուին և արդէն ծայր տուած են զէպքեր որոնք վերջին ծայր վատագոյն են Կիլիկիոյ Հայ ազգայնականութեան համար և որոնք սակայն իրենց անողորմ ճակատագրականութեամբ անխուսափելի են: Զէյթունի արեւուն վրայ արդէն ամիսներէ ի վեր է որ վրդովումը կը տիրէ և մեր քաղ լեռնակաշինները՝ անգամ մըն ալ իրենց գլուխը բարձրացուցած են իրենց ոչնչացումին ձգտող Թուրք պաշտօնէութեան և զինուորներուն դէմ:

Հաճոյնի մէջ, որ միշտ Կիլիկիոյ տեղի խաղաղ էր, վերջին ամիսներու մէջ ձեռք առնուած ծայրայեղ խառնութիւններու երեսէն սկսած են առաջ գալ զէպքեր որոնք նոյնպէս յատկանշական են. հոն ալ զինուորութեան ու հաւաքածանքէ փախստական երեսասարգներ կամեցողով լուր բարձրացած են և ասորի կան-դիւնուորներու հետ արդէն մէկ քանի ընդհարումներ ունեցած: Այս մասնակի զէպքերուն առթիւ կատարուած թիւն ձեռքը քաղաքին մէջ ձեռք առած անհարկի միջոցները տիրող զրգու-թիւնը աւելի քորցնելու և ընդհանրացնելու ընդթիւ ռաւին: Այս քաղաքին մէջ մասնաւորապէս թշուառութիւնը վերջին աստիճանին հասած է: Արդարեւ Հաճոցիցիները իրենց քաղաքին մէջ բաւական գործ չ'առնելով իրենց սպարուստին համար, տարուած այս եղանակին մեծ մասամբ կը պահպանեն Սիւս, Կարու-Պաղար, Ատանա և ուրիշ վայրեր, զանազան դաշտային աշխատութիւններով կամ քաղաքներու մէջ ծառայութեամբ իրենց օրապահիկը ճարելու: Սակայն այս տարի, տիրող անպահովութեան երեսէն և զինուորական ընդ ծառայութեան վախէն, Հաճոցիցիները ստիպուած են ո՛չ միայն ուրիշ տեղ չ'ընել գործի համար, այլ շատերը իրենց տուններէն դուրս փախստական մնալու դատապարտուած են: Դժուար չէ երեւակայել թէ այս վիճակին շարունակութիւնը ինչ հետեւանքներու կրնայ յարգել, մասնաւորապէս երբ Զէյթունի չուրջ պատահած զէպքերը վերջին աստիճան զրգուի ու թելադրական են:

Սիւսի, Կարու-Պաղարի ու շրջակայից մէջ, գրեթէ 15 օրը անգամ մը խուճապ առաջ կուգայ, իբրեւ հակահարուած Հա-

(*) Մենք կը խղճահարինք Վանի ապստամբութեան և զինադուրս գործին մէջ կուսակցական խօսք մը ըսելու: Այսու հանգիստ գիտէ ամէն մարդ թէ Վանը կուսակցական կարեւոր կեդրոն մըն է ինչպէս Դաշակցական, նոյնպէս և

Մոսկովյան	1880	»	302
»	»	»	241
»	»	»	248
Բոսնիյի երկաթուղի		»	

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

ԹԻՌՈՒԹՅՈՆ ԶԱՅՆԵՐԸ

ԿԱՇՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԼՈՎԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՏԱԿ

(Խառնակցիցներու Յայտարարութիւնը)

Տեղւոյ «Երկրորդ Կազմ»-ին առեւ-
նով հրատարակած էինք քի Խառնակցի պե-
տքիւններ յայտարարութիւն մը ուղղած
են Օսմ. կառավարութիւն՝ որով անճշտապէս
պատկերացում կը բռնեն կառավարու-
թեան անդամներ Լալիկանի Ջարդերու
համար: Անաւայիկ այդ Յայտարարութեան
բնագիրն քաղցածուրիւնը, առճշտած երկ-
ուսն հոս հասած հետապնդման մասին:

Յարանա, Մենք Բերանիսի և Ռու-
սիա համաձայնած են հետեւեալ յայտա-
րարութիւնը ընկեր:

24 Մայիս 1915

Շուրջ ամիսէ մը ի վեր Լալիկանի
Քիւրտ և Թուրք ժողովուրդները, օս-
մանեան իշխանութեանց մեղսակցու-
թեամբ և շատ անգամ անոր անպատե-
թեամբ հայկական վարդերու ձեռնար-
կած են: Աստիճաբար անոնց տեղը իրա-
ւունքով, Տեօրթ-Սուլ, Էնիք (Ալիք), Պիթիզ,
Մուշ, Սասուն, Ջէյհան և ամբողջ Կի-
լիկիոյ մէջ: Վանի շրջակայ հարիւրա-
ւոր գիւղերու բնակիչները ամենքն ալ
սպաննուած են: Քաղաքին մէջ իսկ,
հայկական թաղը Քիւրտերէն պաշար-
ուած է: Միաժամանակ, Պոլսոյ մէջ Օս-
մանեան կառավարութիւնը անմեղ Լալի-
կան ժողովուրդը կը ճնշէ:

Մարդկութեան և քաղաքակրթու-
թեան դէմ կատարուած Թուրքիոյ այս
նոր սոսիսներու առջեւ Դաշնակցի պե-
տքիւնները հրապարակաւ կ'իմաստեն
Բ. Դրան թէ այս ոճիւրներուն անձնա-
պէս պատասխանատու պիտի ընեն Օս-
մանեան կառավարութեան թուրք ան-
դամները, ինչպէս նաև իր պաշտօնա-
տարներէն անոնք որ այսպիսի վարդե-
րու մասնակից գտնուին:

4. ՊՈԼՅՈՆ ՏԵՐԲԱՅԱԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Կը լսենք թէ Թուրք իշխանու-
թեանց կողմէ Կ. Պոլսոյ մէջ ձերբա-
կալուած Լալիկան թուրք մէջ կը զբա-
նուին նախորդ պատերազմի Տ. Յով-
հանէն Արքեպիսկոս: Արշաւորներ:

Փաստաբան Սըր Էստիք Գիւր, «Տէլիփ-
Նիզի» Կ. Պոլսոյ երկարամեայ հայաէջ
թղթակիցը, որ ինչպէս յայտնի է Թուր-
քիոյ պատերազմի սկզբնաւորութեան
ասանկ վտարուեցաւ Պոլսէն և այժմ Լոն-
տոն կը գտնուի, Լոնտոնի Լալի. Կար-
միր խաչի մէջ ժողովին մէջ Լալիկան մա-
սին խօսելով հետեւեալ բնորոշ կարծիք
յայտարարեց:

«Թէպէտ Լալիկանի մէջ բազմա-
թիւ Թուրքեր ու Քիւրտեր կան, բայց
Լալիկան կրնան Անգլիոյ օրինակին հե-
տեւելով, զանազան ձեւերով իրենց մէջ,
ինչ որ Թուրքերն անկարող եղան մին-
չեւ հիմա ընկեր: Լալիկան, յարած է
Սըր Է. Փիքս, կ'ապասն նոր դարաշրու-
թիւնը մեղսակցութիւնը որ հետեւեալ իրակա-
նութիւն կը դառնայ շնորհիւ իրենց
կամաւորներուն և ուսանկան բանա-
կին Լալիկանի մէջ ունեցած յառաջ-
խաղացողութեան:»

Յաւուց կ'իմանանք Տիար Ա. Մ. Ս. Ս. Ս.
ԹԱԶԱՊԱՐՈՒՆԵԱՆԻ մասը, որ տեղի ու-
նեցած է Մայիսի մէջ, ի Բարիք:

Լալիկանի ընկի Կեանքացի էր,
տարիներ ատաղջ Պոլսի հաստատուած,
ուր իր երկու եղբայրներուն հետ կ'ընա-
ղէր սեղանաւորական գործառնութիւն-
ներով և նիւթական փայտուն գիւղեր մը
տիրացած էր: Ինչո՞ւնեղ զէպերէն
ի վեր Պոլսիէն հեռացած ըլլալով կը
բնակէր Բարիք, ուր սին կը պատահի
իր մահը:

Տիար Ազաթան Թաթաւարունեան
Հ. Բ. Ը. Միւթեան պատուոյ անգամ
էր: Կը լսենք թէ անգլային զանազան
հաստատութեանց ի նպաստ կը թողու-
նան կարեւոր կամակ մը զոր սիրայօժար
գործադրել խառնացած է եղբայրը՝ Տիար
Կարապետ Թաթաւարունեան:

Մեր խորին ցաւակցութիւնները:

Դաւար մը ջուրի մեջ... Բարեկամ մը
հետեւեալ կը զրկէ մեզ ի հրատարակու-
թիւն:

«Կը լսենք թէ Լալիկանի Կարմիր
խաչի սինեմային ներկայացման առթիւ
կարգ մը «անկուսակցական» անձեր խըն-
դիր յարուցեր են թէ ինչո՞ւ «Տաւրու-
իկ» պէս «կուսակցական» երգ մը նուազ-
ուած է նոյն երեկոյթին, և մինչեւ իսկ
հարկ տեսեր են խեղճ «Տաւրուիկ»-ին դէմ
գրառարարութիւն ընդդէմ խառնալու: Տիւնանց
Յանձնաժողովին, որ շուտով միայնք է
և մեր պատասխանին աղաղակներուն
պատասխաններ է թէ իր Բարեկամ անցած
էր Դաւարեան գաղափարներ վիրաւորել
«Տաւրուիկ»-ի նուազումով:

«Գովելով հանդերձ մեր խղճարկու-
նայրենակիցներուն տարաբար «անկու-
սակցականութիւն»-ը մեր կողմէն պիտի
համարձակէինք դիտել տալ թէ՛ «Տաւու-
րիկ»-ը, որքան որ պիտի ընէ, մենք «կու-
սակցականութեան» չի պատկանիր: անիկա
պարզապէս հայրենասիրական երգ մըն է
որ այլեւս անցած է համայնի կալուածին
(domaine public) մէջ, ինչպէս են «Բարի
Որոտան»-ը, «Արեւ Լալիկան»-ը եւն:

«Կը խորհրդէ թէ բողոքարկուք լա-
ւաղոյն ծառայութիւն մը մատուցած
կ'ըլլային Ազգին, եթէ, օրինակ ինչ
մասը, զանի մը ծրար կատարեալ ինչ
Տիւնանց կարմիր խաչին, փոխանակ
սոյժով հայկական: Խեղճ «Տաւրուիկ»-ին
դէմ...»

Չայտուցելով մեր բարեկամին դի-
տողութեան հարկ կ'ըլլանք յայտնելու
թէ ներկայացման յաջորդ օրն իսկ ստա-
ցած էինք այս մասին գրութիւն մը, Գ.
Ամարտիկան տարաբար, բայց չգիտ-
նալով ինչո՞ւնեղ այլուր տալու «կարե-
ւորութիւն» և չուզելով մեր կողմէն
կարեւորութիւն տալ չնայն միջադէպի
մը, չէինք ուզած զայն հրատարակել:
Հիմա որ, զորքը այնպիսի մեծցեր է որ
հարկ տեսներ է մինչեւ իսկ բողոքա-
գիրներ տարաբար, աւելորդ չնշքը-
կատեր այդ նամակին դէմ հետեւեալ
հառուածը արտասուել, ցոյց տալու հա-
մար բուն «անկուսակցական» մը կար-
ծիքը:

«... Խորապարակաւ

Պարտաւորեալ կը թելադրեն ինձ ձեր
բարեկամայն «նկատման» յանձնելու սա
մի քանի տողերով:

Արդեա՞նք հայրենասիրութեան նախաձեռնու-
թեամբ ամառայն 28-ին ի նպատակ հայկա-
կան կարմիր խաչի ստեղծած սինեմայի
երեկոյթին առթիւ, ցուած արտի նկատողի
որ մեր քաղաքակրթական հանդէպ ցոյց
տալու գործարարներ, սիրոյ, ներգա-
նախմբութեան այլաբան չգնալ պատկերի
մ'առջեւ իսկ, երբեմն կ'ընենք չարիք
կրնան եւրոպայի գաղափարը զանգ
վայրկեան մը:

Միջոցառ ըստման առթիւ նուազա-
խառն կը հնչեցնէր Դաշնակցի մեծ
պատմութեանց քայլերդները, ներկայից
յայտնապէս կ'ունկնդրէին ու կը ծախա-
րէին անխափելի երբ կարող եկաւ «Տաւ-
ուրիկ» աղաղակն ծանօթ երգին, զար-
մանօք նշմարելի կուսակցական պարոն
կը, որ փոխտնով աւելի եւս ոգեւորուե-
լու, յանկարծ գաղափար մը գրողածի
պէս կ'այնա՞ծ տեղէն անտարաբար նստի,
quasi ինքնաբարձրապէս սա բառերը
արտասանելով. «Աղաղակն քայլերդ չէ
այս, չի՞ն ամէնոր, միթէ մաքս չունի՞նք
մ'ենք... և այլն...»

Թող ներք ինձ ասկայն ըսելու, որ
աղաղակն երգի մը հանդէպ իր աղ ժխտել
մի քիչ անպարտաւոր էր: Գիտնալու էր
անշուշտ որ մենք տակաւին ընդարձակա-
պաշտօնապէս ճանչցած աղաղակն քայ-
լերդ չունէինք, ու եթէ ինք «մարշ» ը-
սելով ու է և կուսակցական երգի մ'ակ-
նարկել կ'ուզէր, զործնալ կը սխալի,
վասնի ի կուսակցական «մարշ» մը աղ-
աղակն «մարշ» ըսել չէ:

...Ձերք եմ կուսակցական ու է նը-
կատում: Առաջի և այնպէս անապա-
ժամանակ է այլեւս որ կ'ընենք մեկի
թողունք ու գիտար համայնը!

...Ձերք Գ. ԱՄԱՐՏԻԿԱՆ

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒԹԵՐ

Արեւելեան Ժախտեան

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՀԵՆԴԸ

Բեթորկիւրատ, 1 Յունիս. — Նոր մեծ
հակառակմարտ մը սկսաւ Լիւպաչեցի-
քա-Տուրքա-Բալթիկ-Ռաբոյսա հակա-
տէն վրայ: Բազմաթիւ գիւղեր դրա-
ւած է նոյն երեկոյթին, և մինչեւ իսկ
հարկ տեսեր են խեղճ «Տաւրուիկ»-ին դէմ
գրառարարութիւն ընդդէմ խառնալու: Տիւնանց
Յանձնաժողովին, որ շուտով միայնք է
և մեր պատասխանին աղաղակներուն
պատասխաններ է թէ իր Բարեկամ անցած
էր Դաւարեան գաղափարներ վիրաւորել
«Տաւրուիկ»-ի նուազումով:

«Գովելով հանդերձ մեր խղճարկու-
նայրենակիցներուն տարաբար «անկու-
սակցականութիւն»-ը մեր կողմէն պիտի
համարձակէինք դիտել տալ թէ՛ «Տաւու-
րիկ»-ը, որքան որ պիտի ընէ, մենք «կու-
սակցականութեան» չի պատկանիր: անիկա
պարզապէս հայրենասիրական երգ մըն է
որ այլեւս անցած է համայնի կալուածին
(domaine public) մէջ, ինչպէս են «Բարի
Որոտան»-ը, «Արեւ Լալիկան»-ը եւն:

«Կը խորհրդէ թէ բողոքարկուք լա-
ւաղոյն ծառայութիւն մը մատուցած
կ'ըլլային Ազգին, եթէ, օրինակ ինչ
մասը, զանի մը ծրար կատարեալ ինչ
Տիւնանց կարմիր խաչին, փոխանակ
սոյժով հայկական: Խեղճ «Տաւրուիկ»-ին
դէմ...»

Չայտուցելով մեր բարեկամին դի-
տողութեան հարկ կ'ըլլանք յայտնելու
թէ ներկայացման յաջորդ օրն իսկ ստա-
ցած էինք այս մասին գրութիւն մը, Գ.
Ամարտիկան տարաբար, բայց չգիտ-
նալով ինչո՞ւնեղ այլուր տալու «կարե-
ւորութիւն» և չուզելով մեր կողմէն
կարեւորութիւն տալ չնայն միջադէպի
մը, չէինք ուզած զայն հրատարակել:
Հիմա որ, զորքը այնպիսի մեծցեր է որ
հարկ տեսներ է մինչեւ իսկ բողոքա-
գիրներ տարաբար, աւելորդ չնշքը-
կատեր այդ նամակին դէմ հետեւեալ
հառուածը արտասուել, ցոյց տալու հա-
մար բուն «անկուսակցական» մը կար-
ծիքը:

Արեւելեան Ժախտեան

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՀԵՆԴԸ

Բարիք, 2. — Պաշտօնագրի մը
կը ծանուցանէ թէ Պաշտօնագրի յայտա-
րէն կը կոտին Արարի շուրջ: Իմիայն
Նեօփիլ շուրջ 450 գերի բռնած ենք:
Ուրիշ յայտարարութեան մը համաձայն
անդլիական զինուորները ուղեւորարար
ձախմուտով մը գրառուցին շուրջ գիւղեր
որ կը գտնուի Չոնկոյէ-ի մօտ: Պաշտա-
գրի Նեօփիլ հարաւային արեւելեան
կողմը գերմանական հակապարտակող մը
են մեղեցին, յետոյ յառաջացան և գերի-
ներ բռնեցին: Այն ֆրանսական զորա-
մասը որ գրառուց ֆրանսիան, Արարի և
Սուշի զորարանը, 3,100 գերի բռնած և
2,600 դիակներ թաղած է Մայիս 9-էն մին-
չե Յունիս 1, մինչդեռ Փրանսական կու-
րուստները 3200 միայն եղած են որոնց
մեծագոյն մասը թիթեւապէս վիրաւո-
րեալներ:

Բերիք, 2. — (Պաշտօնագրի) Հակա-
ռակ ըստմանիւ հակապարտակողներուն
թշնամին չի կրցաւ մեր գրառած խա-
ռաններէն մեղ գրառ նստել: Սուշի շու-
քարի գործարանը երկու օրէ ի վեր կա-
տաղի կ'ուղեւորէ թաղարկայն եղաւ ու
րոնք վերջացան ի նպաստ մեղի գրառ-
ցին: Զաքարի գործարանը, թշնամին
անաղին կորուստներ տալով, թշնամին
երկու անգամ առաջադրեց Ռեմիս և
մասնաւորապէս մայր երկեղեցին:

ԼՈՐՏ ՔԻՉԵՐԻ

Լոնտոն, 2. — Թաղարկին ծննդեան
տարեդարձին առթիւ Լորտ Քիչեք Եր-
րակապի պատմութեանը ստացաւ:

Խոսքական Ժախտեան

Հոռոմ, 3 Յունիս (Պաշտօնագրի). —
Խոսքական հաւատարմիւրը երեքշաբթի
ամբողջ օրը Տաւրուսեան Արարիկեղեցին

մէջ շրջեցաւ ուր խորտակեց անթել հե-
ռադրի կայանները: Թշնամին ներկա-
յութիւնը յայտնի չեղաւ:

Լոնտոն, 2 (Մամուլի գիւղերէն). —
Երեւոտեան նախարարը, Անդլ. Դրա-
մատան անօրէնը և Գանձատան երեւո-
տեան քարտուղարը, շաբթուան ընթաց-
քին տեսակցութիւն մը պիտի ունենան
Նիսի մէջ ուր պիտի ընեն իրաւիւր
պատերազմի մասնակցութիւնէն ծագած
դրամական խնդիրները:

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐԿԻԱ

Լոնտոն, 31. — Հոռոմ Թուրք զե-
պան Նապի Պէյի վայրկեանէ վայրկեան
Հոռոմ մեկնելուն կ'սպասուի:

Սկւանիկ, 21. — Բաղմաթիւ Գեր-
մանացի սպաներ և ճարտարապետներ
Ատալիա գիւղում են՝ պատրաստելու
համար տեղւոյն պաշտպանութիւնը այն
պարագային ուր իտալիա զորք ցամաք
հանել ուզէ: Երկու շաբաթէ ի վեր Իդ-
միրի զորաբանակէն առնուած զօրքեր
Իդմիր-Այալը երկաթուղով Ատալիա
գիւղուցան, Սյո տեղի ամբողջ ժողո-
վուրը կ'աշխատեցին զաղաքին բար-
ձունքներէն վրայ խրամատներ փորե-
լու, ուրիշ կը լուսան որոշ գիւղապո-
թիւն մը ցոյց տալ խառնական նաւե-
րուն, զանի որ քաղաքը ինքնին ոչ մէկ
ամբողջութիւն ունի:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ, ՊՈԼՍԱԿԱՆ

Հոռոմ, 2. — Կը ծանուցուի որ Պու-
կաքիա զօրաշարժ կատարած է թրքա-
կան սահմանագիծին վրայ: Մահ:

Լոնտոն, 1. — Ռուսական թեր-
թերը միաձայնութեամբ պատերազմ կը
պահանջեն աղաղակի ցանկութեանց իրա-
կացմանը համար:

Լոնտոն, 1. — Ռուսական թեր-
թերը միջեւ յարաբերութիւնները սկսած
են: Միւս կողմէ, Ռուսական նախարա-
րապետ Դաշնակցի պետութեանց գիւ-
պաններուն հետ ընտանցութիւններու
ձեռնարկած է:

Լոնտոն, — Ռուսական թեր-
թերը միջեւ յարաբերութիւնները կ'սկը-
նեն ձգտուել: «Պրանքիթեր» Զայ-
թուն» յօդուած մը կը հրատարակէ
որով Աստորիոյ կը յանձնարարէ Ռու-
սական թողու անոր պահանջած հողե-
րը, գիւրացիներու ամբար անոր հետ կար-
գադրութիւն մը:

Կովկասի Ժախտեան

Լոնտոն, 1. — Կը ծանուցուի թէ
Թուրքերը որոշած են Կովկասի մէջ
պաշտպանողական վրայ մնալ: Պաշտա-
տի և օսմ. կայսրութեան միւս կողմն-
ներուն միջեւ հաղորդակցութիւնները
կտրուի: Վասնզին մէջ են:

Լոնտոն, 1. — Վանի շրջանին մէջ
Թուրքերը մինչեւ Մոզլաֆ (2) ետ քաշ-
ուեցան:

Տարածակցի մէջ

Գահիրէ, 2 Յունիս. — (Պաշտօնագրի
յայտարարութիւն) Յունիս 1-ին գիւղերը
խառն կ'ուղեւորէ ունեցաւ մեր գիւղ-
քին հիւսիսայնայն: «Գոհին Բոնիթի»
գիւղերն իրենցը: Մեր գիւղերը յարա-
ձակեցան թշնամին երկու օրու անընդ-
միջ: Գահիրէ հողով լեցնելու հա-
մար, բայց ուժգին թնդանթնաճութիւն
մը արգելեց այդ աշխատութիւնը և մեր
գիւղերներէն մաս մը ստիպուեցաւ ետ
քաշուի: Միայնով մասը կը պահէ իր
գիւղերը մեր և թշնամի գիւղերուն մէջ:
Այս գործողութեան համար ծանր
հրետանի զործածել պէտք եղաւ, որուն
պատասխանեց թշնամին արտոյտ աղա-
միթերը խնայելու: Այս կողմին մէջ ալ
թշնամին ծանր կորուստներ ունեցաւ:
Հարաւային մասին մէջ, Յունիս 1-էն 2-ի
գիւղերը Թուրքերը յաջորդական յարձա-
կութիւններ մղեցին Փրանսական ձախ թիւին
վրայ, և երկու անգամ դրակներն նա-
խորդ ամսոյ 29-ին գրուեալ գիւղերը
թշնամին երկու անգամ ինչպէս մեղեցաւ
և Փրանսական նոր հակապարտակող մը

նայ: Անգլիական հակապարտակող մը
փոփոխութիւն չի կայ:

ՀԱՅՅԱՒԱՆ ԱՌՁԵՐ

Լոնտոն, 1. — Արեւելեան Միջերկ-
րականի մէջ գործող Փրանսական նաւա-
բանին հրամանատարին լուր տրուեցաւ
թէ Լալիկան Թուրքերը Նաբոլէոնի օս-
մանակէն հոն թաղուած Փրանսական գի-
ւղերներու գերեզմանները պղծած են:
Անմիջապէս դատարար մը հոն գնաց և
տուեղելէ վերջ թէ լուրը ճիշտ է, սկսաւ
առաջնորդել փրանսական զաւաթատարները,
այսպիսով վերջը լուծելով մեր հերանե-
րու գերեզմանին եղած անարդարութիւնը:

ԹՈՒՐԿԻ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ՏՊԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գահիրէ, 1. (Պաշտօնագրի). — Վեր-
ջեր Եգիպտոս հասած թուրք գերիները
կ'ըսեն թէ Կէլիպոլի թրքակազմիկներու
ներուն միջոցին թրքական կորուստները
շատ ծանր եղած են: 20-րդ զօրաշարժը
գրեթէ փնջաւ: Երկու օրու անընդմիջ գնա-
կուած միայն կրցաւ մահէ կամ գերա-
թիւնէ ապաստի: Գրեթէ նոյնքան ծանր ե-
ղան 15-րդ և 56-րդ զօրաշարժներուն կու-
րուստները: Մատուցուող սպաններուն
կորուստները խիստ ծանր ըլլալով, ա-
տոյն սեղ գրուած են ծախսին պարուն
և զինուորական զորքի աշակերտներ
նկատուի: Բեթորի և Մուսթաֆաօղլի
գիւղերները այժմ խառնուած են ամէն
մէկ զուգի մէջ: Մայիսի սկիզբը Քիւր-
թիայի գիւղերուն վրայ յարձակումները
թուրքերուն համար ամենէն ուղեւոր կու-
րուստ պատմաւոր կ'ըսեն եղանակման
Յան Սահման քաջան հրաման տուած էր
փոխադաստիները պարտաւ յարձակիլ և
գիւղերը միայն ստիպով կուղի: Յարձա-
կող զօրաւորները բազմաթիւ անգամներ
երեսան հոռուեցան Դաշնակցի լուսաւ-
նակներէն և յանկարծ ենթարկուեցան
միթթաղուեցան և հրացաններու սոս-
կով կրակի մը: «Յարձակումը ընտա-
րուած տոկոսա

